

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Příloha: Obsah jednání konference FORESTS´ FUTURE 2021

První sekce „Současný stav a očekávaný vývoj kůrovcové kalamity v evropských zemích“ zahrnovala referáty z 12 zemí Evropy a soustředila se na příčiny a rozsah kalamity v jednotlivých regionech. Ve většině států (s výjimkou Chorvatska a Slovinska) se stavy kůrovce výrazně navyšovaly po roce 2015 v důsledku extrémně suchého a teplého počasí. To je odlišné od „obvyklého“ průběhu předchozích kalamit, které obvykle reagovaly na větrné či sněhové polomy, jež nebyly včas zpracovány.

O nové dynamice svědčí příklad Švédska, kde bylo od extrémně teplého a suchého roku 2018 do roku 2020 vytěženo 18 milionů m³ kůrovcového dřeva, což je 60 % celkového objemu kůrovcových těžeb za posledních 60 let.

Kromě průběhu počasí byly v přednáškách ovšem zmíněny i problémy v oblasti lesnictví, které v jednotlivých regionech významně přispěly k rozvoji kalamity: nedostatek kvalifikované pracovní síly, pasivita některých vlastníků lesů, rozdrobenost vlastnictví lesů, nepružné systémy zadávání veřejných zakázek a nedostatečná asanace kůrovcového dříví.

Situace je kritická zejména v oblastech s vysokým zastoupením smrku v monokulturních porostech v nižších nadmořských výškách, kde je vyšší dopad sucha na vitalitu porostů. V takových podmínkách je předpokládán vývoj kůrovcové kalamity v tomto roce a v následných letech spíše pesimistický – předpokládá se setrvání, případně jen malé zlepšení stavu. Vzhledem k dosud vysoké zásobě dosud nepostižených smrkových porostů je v případě nepříznivého vývoje počasí možné i podstatné zhoršení průběhu kalamity. Oproti tomu v oblastech s přírodě bližším pěstováním smíšených porostů kalamita probíhá také, nicméně s minimálním dopadem na krajinu jako takovou. Kromě kůrovcové kalamity na smrku bylo poukázáno rovněž na výrazný rozvoj kůrovců na borovicích.

Druhá sekce „**Ekologie holin a rizika pro životní prostředí**“ obsahovala pět přednášek, které se věnovaly především problematice změn zásob uhlíku a živin na holých sečích po kůrovcové kalamitě a na vliv na biodiverzitu v lesních ekosystémech.

Vytěžení kůrovcových stromů již v současné době významně ovlivňuje bilanci uhlíku podle protokolu LULUCF, který ji počítá v zásadě jako rozdíl mezi vytěženým dřevem (emise CO₂) a průměrným přírůstkem (poutání CO₂). Z tohoto pohledu lesy v ČR do roku 2017 přispívaly k poutání oxidu uhličitého z atmosféry, od roku 2018 jsou však již čistým producentem CO₂. Na Slovensku byly v roce 2019 těžby smrkového dřeva o 25 % vyšší než průměrný přírůstek smrkových porostů.

Aplikované modely navíc ukazují, že lze očekávat, že tato negativní bilance bude přetrvávat nejméně do roku 2050. Pokud nejsou mrtvé stromy vytěženy (bezzásahová území), neprojeví se sice ve statistikách LULUCF, jejich rozklad však rovněž přispívá k uvolňování CO₂ do atmosféry.

Na příkladu ploch po větrných polomech a kůrovcové kalamitě z Vysokých Tater bylo ilustrováno, že bezzásahová území byla ještě po 15 letech zdrojem oxidu uhličitého, zatímco obhospodařované plochy již uhlík poutaly.

Rozkladem humusové vrstvy na holinách dochází ovšem nejen k uvolňování uhlíku, ale také živin a v imisemi zatížených oblastech i těžkých kovů, které jsou ve svrchních vrstvách půdy poutány. Tuto problematiku je potřeba podrobněji sledovat, aby nedošlo k negativnímu ovlivnění povrchových vod.

Vliv kůrovcové kalamity na biodiverzitu může být potenciálně pozitivní, zejména pokud dojde k náhradě rozsáhlých jednodruhových porostů smrku přírodě bližšími formami lesa. Ponechání alespoň části mrtvého dřeva na kalamitou postižených plochách může mít jednoznačně pozitivní vliv na biodiverzitu.

Problémem budou i nadále rozsáhlé homogenní komplexy smrků, kde po jejich plošném odumření a případném smýcení budou nejméně po jednu generaci lesa chybět staré stromy, na které je řada organismů v některé ze svých vývojových fázích poutána.

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Ve Velké Británii byla studována koexistence kůrovce smrkového (který na Britských ostrovech patří mezi nepůvodní druhy) s potenciálně invazivními houbovými patogeny, jichž bylo analýzou DNA zachyceno celkem 18 druhů. Kůrvec se tak mimo místa svého přirozeného výskytu může stát i přenašečem významných houbových chorob jehličnatých dřevin.

Sekce „**Obnova lesa – reprodukční materiál a vhodné lesnické postupy**“ se v první části věnovala dostupnosti vhodného sadebního materiálu pro obnovu lesů. Na příkladu Saska byly doloženy široké možnosti práce s genetickými zdroji hlavních, pionýrských i alternativních dřevin. Současný stav vyžaduje péči o genetickou strukturu lesních porostů nejen na úrovni druhů, ale také hledání odolných populací, proveniencí a klonů. Je nutno pracovat na ověřování vhodnosti širokého spektra dřevin včetně introdukovaných.

Přestože existuje široké spektrum postupů a metod, jejich využití je často omezeno řadou dalších faktorů, jako jsou právní překážky nebo nestálost trhu s reprodukčním materiálem. Na příkladu České republiky a Polska byl ukázán význam bank osiva v současných podmínkách. Zatímco na počátku kalamity některé cenné populace smrku z oblasti severní Moravy prakticky zanikly, v současné době již Národní banka semen lesních dřevin uchovává zásoby semen většiny významných populací ohrožených kůrovcovou kalamitou.

Příklady obnovy lesních porostů byly uvedeny jak z horských oblastí Slezských Beskyd (Polsko), kde bylo možno využít přirozenou obnovu dřevin, tak ze středních a nižších poloh České republiky, kde jsou na rozsáhlých holinách vedle klasických postupů využívány i principy postupné či dvoufázové obnovy se zalesňováním pionýrskými a přípravnými dřevinami a využitím sukcesních stadií lesa. Na obnovované ploše tak lze s výhodou použít celou tuto mozaiku postupů a přispět k větší diferenciaci nově vznikajících porostů.

V poslední sekci „**Důsledky pro lesnickou ekonomiku a politiku**“ byl prezentován dopad kalamity na soukromé vlastníky lesů v České republice. V roce 2019 v nejpostiženějším kraji Vysočina převýšily kůrovcové těžby více než šestkrát průměrný roční přírůst.

Dlouhodobější přebytek dříví na trhu vedl k dramatickému poklesu cen. Zatímco v roce 2017 byla průměrná cena dříví 1108 Kč za m³, v roce 2020 poklesla na pouhých 432 Kč za m³, tedy hluboko pod hodnotu, která by vlastníkům umožňovala obnovu lesních porostů.

V současné době závisí ekonomická udržitelnost lesního hospodářství – a tím naplňování funkcí lesů pro společnost – na státní podpoře, která za rok 2019 představuje více než 5 mld. Kč. Příklady z Rakouska ukazují, že státní podpora může být rovněž významným nástrojem pro ovlivnění druhové struktury lesních porostů, které jsou v současné době zakládány. Stejně významným nástrojem je pak trvalé vzdělávání lesnického personálu.

Ještě před necelou dekádou bylo možné smrk jako dřevinu ve středních polohách považovat za výrazně výnosnější než např. buk, nebo dub. Nyní při započítání potenciálních rizik souvisejících se změnou klimatu a těžko odhadnutelnými změnami bionomie škůdců se toto paradigma mění.

Pozornost byla také věnována široké škále postojů, které ke kůrovcové kalamitě různé skupiny ve společnosti zaujímají. Ty se pohybují od výrazně negativního (zkáza lesů a krajiny) až po zcela pozitivní (kůrvec jako tvůrce nové krajiny a bojovník proti zkostrnatělému lesnictví).

Stejně široké je spektrum postojů k lesním hospodářům, vlastníkům lesů i státní správě lesů s tím, že klesá podíl společnosti s „nekritickou důvěrou“ vůči oboru a narůstá podíl společnosti v ostatních segmentech od „opodstatněné důvěry“ až po „kritický cynismus“. Tyto posuny mají řadu důvodů, jedním z nich je nárůst městské populace bez praktických kontaktů s hospodařením v krajině. Polarizování této situace lze do jisté míry předcházet otevřenou komunikací.

Pro řešení problematiky rozsáhlých ploch postižených kůrovcovou kalamitou by bylo vhodné najít konsenzus pro aplikaci klasického lesnictví na většině ploch a bezzásahového režimu i intenzivního produkčního lesnictví na vymezeném malém množství lokalit. Tomu však obvykle brání neporozumění mezi různými zájmovými skupinami i současná legislativa.

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Jedním z lesnicko-politických dokumentů, který se současné situaci v lesním hospodářství věnuje, bude rezoluce „Adaptace evropských lesů na změnu klimatu“, která by měla být přijata na zasedání Forest Europe (Ministerská konference o ochraně lesů) v dubnu 2021 v Bratislavě.